

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

УДК 128;636

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ КЛОНУВАННЯ ЛЮДИНИ

Шпачинський І.Л., Печенюк Л.В.

Миколаївський національний університет
імені В.О. Сухомлинського

В цій статті розглянуті деякі морально-етичні аспекти отримання декількох генетично ідентичних організмів шляхом клонування. Клонування – це утворення природним шляхом або отримання декількох генетично ідентичних організмів шляхом нестатевого розмноження. За визначенням, група генетично ідентичних організмів або клітин – клон. Сучасний розвиток біології, генетики, медицини та інших наук дає можливість використовувати все більш досконалі засоби для порятунку життя людей. До їх числа відносяться клонування, ксенотрансплантація, використання ембріонів в наукових медико-біологічних дослідженнях та ін. У той же час вони породжують ряд найгостріших проблем, суть яких стосується власне поняття «ідентичності особистості» – себто «хто» чи «що» буде в кінцевому результаті – вирішити які неможливо лише за допомогою правових інструментів і традиційної логіки юристів.

Ключові слова: клонування людини, біотехнології, генетика, ксенотрансплантація, релігійно-моральні аспекти.

Постановка проблеми. На даний час в Україні не поширена ця тема та ідеї клонування. Проблема клонування людини має не тільки технологічні, а й моральні аспекти. Її необхідно розглядати ширше, у контексті прогресу науки. Сьогодні здебільшого йдеться про правову регламентацію клонування людини на національному і міжнародному рівнях. Нові медико-біологічні досягнення у сфері відтворення людських організмів спричиняють дедалі складніші проблеми як в галузі прав людини так і морально-етичного характеру. Вони потребують нормативного розв'язання численних колізій, породжуваних можливістю клонування людини. Скажімо, чи буде клон мати права людини і громадянина при живому «оригіналі»?

Аналіз джерел. Найперші дослідження, які були пов'язані з клонуванням, почали проводити лише близько сотні років тому. Вже в ті часи люди намагалися створити клона. Вагомий внесок у розвиток клонування зробив Ганс Шпеман. Він у 1902 р. розробляє дослід, за допомогою якого розділив раннього ембріона саламандри. Також він у 1928р. робить першу пересадку клітинного ядра, тим самим закладає основи методу, який буде ключовим у експериментах у клонуванні. У 1952 р. – вчені Брігс і Кінг шляхом клонування отримують покоління пуголовків. 1962 р. – Дж. Гердон отримує клон жаби, а в 1963 р. Дж. Холдейн вводить термін «клон». У 1996 р. в липні народилася вівця Доллі, перша велика тварина, яка була клонувана з використанням ДНК дорослої тварини. А вже у 1997 р. команда вчених представляє Полі – клоновану овечку, яка мала людські гени. 1997 р. – Річард Сід оголошує про плани зайнятися клонування людини. Це потребувало великих зусиль і вмінь і вже 27 грудня 2002 року Clonaid повідомляє про народження першої клонованої дитини, але ці результати були сфальсифіковані і викликали обурення спільноти [1]. А щодо морально-етичних проблем, то зазначене у якійсь мірі породило суперечки з боку релігії й соціальних уявлень про людську гідність. Так, багато хто вважає, що це порушує всі морально-етичні

принципи. Утім, є й такі думки, що репродуктивне клонування допомогло б парам, які не мають дітей, втілити у життя їх мрію стати батьками. Інші бачать у клонуванні людини шлях до припинення передачі у спадок "шкідливого" гена [2].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Ми будемо намагатися розширити розглянуті етичні вподобання різних сторін – прихильників клонування і його супротивників – в контексті реалій сучасності.

Відповідно, **мета статі** полягає в тому, щоб показати, як сучасні технології клонування можуть вплинути на життя людини зараз і в майбутньому.

Виклад основного матеріалу. Клонування – це процес, при якому генетично ідентична копія проводиться шляхом нестатевого розмноження. Цей термін використовують для позначення штучного клонування людини. Існує три типу клонування: клонування гена, репродуктивне клонування і терапевтичне клонування. Клонування гена утворює копії генів, він є найпоширенішим типом й вироблений дослідниками у Національному науково-дослідному інституті Генів Людини. Терапевтичне клонування використовується для утворення клонованого ембріона для єдиної мети – створення ембріональних стовбурних клітин із тією самою ДНК, як і в клітині донора. Ці власні стовбурні клітини можна використовувати в експериментах, направлених на вивчення хвороби та винайдення нових методів лікування. Репродуктивне клонування виробляє копії цілих тварин. І дає можливість створення людини, що є генетично ідентична другій людині, що колись існувала чи існує у цей час. Але слід пам'ятати, що в даному типі клонування у ембріона забирають його стовбурні клітини, тобто – фактично вбивають його. Тому противники доводять, що використання терапевтичного клонування – неправильно, оскільки не можна забирати життя в одного, аби дати його іншому.

Отже, клонування людини має свої «за» і «проти». Вперше про клонування людини заговорили, коли шотландські вчені створили знамениту вівцю Доллі. Це викликало у всьому світі інтерес

і занепокоєння. Клонування не так «далеко» від тих процедур, як екстракорпоральне запліднення, де запліднення яйцеклітини відбувається в лабораторії і потім переноситься в матку. Щоб екстракорпоральне запліднення спрацювало, його потрібно провести декілька разів, якщо воно взагалі спрацює і дасть результат. Це може також призвести до багатоплідної вагітності. Дослідження клонування проводять на зникаючих видах і мертвих тваринах. У 2009 році представник вимерлих видів тварин – Піренейський буйвол був клонований, однак, жив тільки протягом 7 хвилин, перш ніж стати «вимираючим» ще раз [3].

Як відбувається клонування людини? Клонування людини є виробництвом генетичної копії якоїсь іншої людини. Ядро, або центральна частина клітини, містить велику частину свого генетичного матеріалу. У клонуванні ядро клітини тіла (наприклад, клітини шкіри) використовується для заміни ядра незаплідненої яйцеклітини. При активації ембріона створюється клон, який є двійником людини, від якого ядро було взято. Залежно від того, що ми хочемо отримати, клонування називається «репродуктивним» або «терапевтичним». «Репродуктивне» клонування не буде відбуватися, якщо передати клон в тіло жінки і дозволити йому народитися. «Терапевтичне» клонування має на меті знищення клону заради отримання частин, які будуть використані в дослідженнях з пересадки для тих, у кого є певні захворювання. При існуючому стані речей наука прекрасно рухалася в напрямку дослідження розвитку людського клону. Але серйозного удару надав Закон 2009 р. про заборону клонування людини, який вважає клонування – незаконними, неетичними і аморальними діями. Проти клонування прийшли думки з наукового співтовариства, а також релігійних громад, які вважають клонування людини втручанням в людське життя і продовження роду. Станом на 2009 р. клонування людини стало вважатися незаконною діяльністю в 23 країнах [4].

Однією з основних причин, чому клонування людини виявляється «страшною» справою є те, що це дозволить людям клонувати самих себе. Тільки уявіть собі – ви можете отримати двійника! Батьки, які втрачають своїх дітей, можуть отримати спокусу клонувати свою померлу дитину. Деякі можуть подумати, що можна отримати нового Ейнштейна або вивести лігу над-людей або суперспортсменів або, навпаки, наплідити лиходіїв, які були в історії нашої країни. Але, слід згадати, що близькоки однакові тільки зовні, а характери і долі у них різні. Клонування буде використовуватися в лікуванні безпліддя – успішність сучасних методів лікування безпліддя є дуже низькою. Крім того, сьогодні пара повинна пройти через болісні процедури з невеликим шансом отримати дитину. Поява технології клонування людини дасть більш реальну можливість для безплідних пар мати дитину, ніж будь-коли раніше. Використання переваг клонування в хірургії: замість того, щоб використовувати матеріали чужих тіл, можна виростити клітини кісток, тканин, які відповідають ідентичності цих органів у людини, що проходить лікування. Жертви страшних аварій можуть сподіватися мати відновлення своїх функцій за допомогою безпечної технології. Грудні імплантати, зубні протези і багато інших речей стануть просто

не потрібні, оскільки матеріали людської технології клонування не відрізнятимуться від природних людських тканин [5].

Технологія клонування людини як вид штучного розмноження, як вже вище зазначалося, може призвести до зміни суспільної свідомості, виникнення ряду соціальних проблем і протиріч, правових колізій. Взаємовідносини між людьми і клонами, правовий статус останніх, права й обов'язки клонованого щодо своїх клонів і навпаки – все це непрості проблеми. Ким будуть клони у власному сприйнятті і як ставитимуться до них інші? Чи не стануть клони людьми нижчого ґатунку? Чи можна вважати клонованого та його клони сім'єю? Які будуть взаємини між клоном і матір'ю, між матір'ю і клонованим, між матерями клонів? Чи зобов'язаний клонований «утримувати» свої клони і чи матимуть вони право на спадщину? Що ж до технологій, які застосовуються при клонуванні, то вони дають можливість обходитися генотипом одного з батьків, що робить цілком реальним народження дітей навіть у гомосексуальних шлюбів. Висновок за аналогією: за певних умов громадська думка може змінитися на користь дозволу клонування людини. На сьогоднішній день, відповідно до опитування громадської думки, проведеного телекомпанією ABC, 53 відсотки американців підтримують ідею продовження експериментів з клонування тварин, при цьому 90 відсотків категорично відкидають можливість клонування людини. Як будуть розвиватися події далі, які ще сюрпризи піднесе нам генетика, сказати складно, але те, що ця наука може сильно вплинути на хід світової історії, не викликає сумнівів.

Отже, ставлення суспільства до проблеми клонування людини поступово змінюється. Під впливом «інформаційного пресингу» спостерігається поступовий перехід від несвідомого заперечення до розуміння клонування, як невід'ємного елемента прогресу науки. Зменшується надмірна емоційність в реакції на нього [6].

Висновки і пропозиції. На основі аналізу поданих даних можливо резюмувати, що для вирішення проблеми різних поглядів потрібно, щоб технології клонування мали свідоме обґрунтування своїх наслідків з однозначною спрямованістю на користь людям і їх потребам. В Україні потрібно підвищувати рівень популяризації науково-технічного прогресу, зокрема, в галузі молекулярної біології і, безумовно, потрібно вдосконалювати самі вже існуючі технології і розробляти нові напрямки для більшого і всебічного пізнання процесу клонування та його наслідків. З розвитком новітніх технологій перед нами постає питання – як використовувати наші здобутки? Питання має своїм підґрунтям відоме: «З розвитком науки та техніки деградує культура».

Таким чином, проблема клонування людини, дійсно, викликає неоднозначну оцінку. З одного боку, клонування потенційно дуже привабливе як з наукової, так і з практичної точки зору. З іншого боку, поки що міркування про його користь людству носять більше теоретичний характер. З третього, єдиний спосіб дізнатися, чи правдає клонування людини покладені на нього надії – це продовжувати дослідження в даній області. Будемо сподіватися, що цей «переворот» у біологічній науці принесе такі людству користь.

Список літератури:

1. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: uareferat.com/Клонування.
2. Етико-правові аспекти проекту «Геном людини» (Міжнародні документи і матеріали). – М.: Російський національний комітет з біоетики РАН, 1998. – 190 с.
3. Конюхов Б.В. «Доллі – випадок чи закономірність?» // «Людина» 1998 р. – № 1. – С. 72–77.
4. Короткий Т.Р. Міжнародно-правові аспекти клонування людини / Кисельов Н.Н., Короткий Т.Р., Кравченко А.Н. та ін. Соціально-правові аспекти клонування людини. – Одеса: Латстар, 2001. – 250 с.
5. Іойриш А.І., Красовський О.А. Правові аспекти генної інженерії // Держава і право. – 1997. – № 3. – С. 112–116.
6. Іойриш А.І. Правові та етичні проблеми клонування людини // Держава і право. – 1998. – № 11. – С. 87–93.

Шпачинский И.Л., Печенюк Л.В.

Николаевский национальный университет имени В.А. Сухомлинского

МОРАЛЬНО-ЭТИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ КЛОНИРОВАНИЯ ЧЕЛОВЕКА

Аннотация

В этой статье рассмотрены некоторые морально-этические аспекты получения нескольких генетически идентичных организмов путем клонирования. Клонирование – это образования естественным путем или получения нескольких генетически идентичных организмов путем не полового размножения. По определению, группа генетически идентичных организмов или клеток – клон. Современное развитие биологии, генетики, медицины и других наук дает возможность использовать все более совершенные средства для спасения жизни людей. К их числу относятся клонирование, ксенотрансплантация, использование эмбрионов в научных медико-биологических исследованиях и др. В то же время они порождают ряд острых проблем, суть которых состоит в определении собственно идентичности личности – т.е. «кто» или «что» будет в конечном итоге – решить которые невозможно только с помощью правовых инструментов и традиционной логики юристов.

Ключевые слова: клонирование человека, биотехнологии, генетика, ксенотрансплантация, религиозно-нравственные аспекты.

Shpachinsky I.L., Pechenyuk L.V.

Nikolayev National University named after V.O. Sukhomlinsky

MORAL AND ETHICAL PROBLEMS OF HUMAN CLONING

Summary

In this article discusses some moral and ethical possibilities of obtaining several genetically identical organisms by cloning. Cloning is a naturally-occurring natural way, or the generation of several genetically identical organisms through non-sexual proliferation. A group of genetically identical organisms or cells is a clone. Modern development of biology, genetics, medicine and other sciences makes it possible to use ever more advanced means to save people's lives. These include cloning, xenotransplantation, the use of embryos in scientific biomedical research, and others. At the same time, they generate a number of acute problems, the essence of which is the identity of the individual, then "who" or "what" will ultimately be solved, which is impossible only with the help of legal instruments and the traditional logic of lawyers.

Keywords: human cloning, biotechnology, genetics, xenotransplantation, religious-moral aspects.